

4. Авер'янов В.Б. Державне управління у змісті предмета адміністративного права. Вісник Академії правових наук України. 2004. С. 145-146.

5. Тодика Ю.М. Фактори реалізації Конституції України. Вісник Академії правових наук України. 2002. С. 27-29.

УДК 351.82(477)(073)(043.2)

Матвієць С.Я., курсант,
Київський інститут Національної гвардії України, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Бейкун А.Л., к.ю.н., доцент

БАГАТОКОМПОНЕНТНІ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕДЕРЖАВНИХ СУБ'ЄКТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ

Державно-правовий розвиток підтверджує глибокий висновок видатного англійського мислителя Г. Спенсера про ускладнення функцій держави по мірі її еволюційного розвитку та спеціалізацію її органів. Набір цих напрямів діяльності (функцій) постійно розширюється, вони ускладнюються і деталізуються. Однак, є серед них такі, які притаманні державі за самою її природою, від виникнення. Правоохоронна функція є однією з них. Принципово важливе завдання держави – забезпечення загальнообов'язковості приписів права, підтримання їх силою легального примусу, а також охорона суб'єктивних прав і об'єктивного права і їх відновлення у випадку порушення. Правоохоронна діяльність як невід'ємна складова юридичної практики є обов'язковим елементом такого базового і найбільш комплексного у світі правової дійсності утворення як правова система. Водночас, вона є функцією держави, яка також ускладнюється, структурується, проявляється в діяльності все нових суб'єктів – органів держави. Дискусії про сутність правоохоронної функції тривають, всебічно досліджуються науковцями, такими як О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, С.М. Гусаров, В.Г. Фатхутдінов та багато інших [1, с. 56].

Як відомо, категорія «національна безпека України» є багатокомпонентним та багатоаспектним поняттям, і для її активної практичної реалізації повинні тісно співпрацювати майже всі внутрішні та зовнішні державні системи. Отже, державні органи України, які відповідно до своїх повноважень здійснюють захист національних інтересів, прийнято позиціонувати як такі, що входять у сектор безпеки і оборони.

Г.А. Гончаренко констатує, що сектор безпеки і оборони України

складається з чотирьох взаємопов'язаних складників: сили безпеки; сили оборони; оборонно-промисловий комплекс; громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки. Визначено, що інші державні органи й органи місцевого самоврядування здійснюють свої функції із забезпечення національної безпеки у взаємодії з органами, які входять до складу сектору безпеки і оборони [2].

Сектором безпеки і оборони України, відповідно до норм Закону України «Про національну безпеку України», виступає система органів державної влади, Збройних Сил України, інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, діяльність яких спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх та внутрішніх загроз і небезпек.

Значне місце у забезпеченні національної безпеки, зокрема, здійсненні правоохоронної діяльності, реалізації правоохоронних функцій належить відповідним державним органам. Разом з тим, практичний досвід багатьох країн, у тому числі й України, переконливо доводить нагальну необхідність віднесення до суб'єктів правоохоронної системи і громадських формувань з охорони громадського порядку, оскільки їх існування з відповідним функціональним навантаженням не тільки доцільне, але й необхідне.

Безумовно, що початок сутнісного етапу забезпечення національної безпеки України пов'язаний з ініціативним залученням громадянського суспільства до виконання завдань безпекового і оборонного гатунку. Свідченнями цього стали: швидка організація добровольчих батальйонів та їх практичне застосування ще з часів збройної агресії російської федерації проти України на початку 2014 року і по теперішній час, коли війна з росією переросла у якісно нову фазу; активне формування сил місцевої самооборони; могутній волонтерський рух; розгортання структур інформаційного спротиву пропагандистським впливам противника; імплементація цінностей патріотизму в духовно-культурне життя населення.

Нормативно та теоретично позиціонується, що саме залучення до правоохоронної діяльності громадських формувань може істотно посилити ефективність протидії правопорушенням та охороні прав та свобод людини і громадянина, особливо під час функціонування держави в умовах особливих правових режимів, зокрема, режиму воєнного стану. У якості прикладу можна привести ефективність діяльності комунального підприємства «Муніципальна варта» Ірпінської міської ради, яке створене та діє на підставі: Статуту, Цивільного та Господарського кодексів

України, Законів України: «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про основи національної безпеки України», «Про охоронну діяльність», «Про участь громадян в охороні громадського порядку та державного кордону», «Про благоустрій населених пунктів», ліцензії на провадження охоронної діяльності, затвердженої Наказом МВС України № 381 від 15.05.2017 р. тощо [3].

Важливим аспектом слід вважати позиціонування (як фактично нормативне, так і науково-теоретичне) громадських формувань з правоохоронними функціями у системі правоохоронних органів. Як вбачається, в першу чергу слід звернути увагу на поняття «правоохоронного органу», його функціонального призначення та визначення чіткого переліку органів, які можливо віднести до правоохоронних. Суть окресленої проблеми полягає в тому, що більшість державних органів (не кажучи вже про громадські формування з правоохоронними функціями) в більшій чи меншій мірі реалізують правоохоронну функцію держави, разом з тим, відносити їх до правоохоронних, як вбачається, щонайменше не логічно. Згідно критеріїв, визначених законодавцем, на даний час до правоохоронних можливо віднести близько 80-ти адміністративних органів.

Одним із проблемних моментів у формуванні та функціонуванні органів охорони правопорядку є результат широкого тлумачення правоохоронної функції шляхом віднесення до правоохоронних органів різних за статусом та функціональним призначенням органів [4, с. 170].

Наприклад, включення судових органів до системи правоохоронних як на доктринальному, так і на законодавчому рівні заважає повною мірою визначити роль та місце судової влади у правовій системі. В. Смолянюк, М. Козюбра, В. Тацій неодноразово наголошували на помилковості та хибності такого підходу. Як вихід, пропонувалося відмовитись від використання поняття правоохоронні органи у законодавстві, залишивши такий термін лише в цілях наукових досліджень [4, с. 181].

Окрім того, слушною стала пропозиція розподілити правоохоронні органи на окремі групи залежно від обсягу виконання ними правоохоронних функцій, а саме на органи правопорядку, контрольні (юрисдикційні) органи виконавчої влади та органи охорони Конституції та державного контролю [5].

До органів охорони правопорядку М. Ковалів, В. Чорний та інші пропонують віднести ті, для яких правоохоронна функція є основною і вони здійснюють повноваження, спрямовані на захист прав і свобод людини та охорону правопорядку; такі органи в силу виконання своїх обов'язків вправі застосовувати примус та для цього у їх складі діють озброєні формування. За такими ознаками до вказаної групи пропонується віднести органи внутрішніх справ, Службу безпеки України, органи

військової служби правопорядку, органи митної служби, податкової служби, пенітенціарної служби, прикордонної служби, управління державної охорони [6, с. 281; 7, с. 114].

Контрольними (юрисдикційними) органами виконавчої влади справедливо позиціонуються ті, для яких правоохоронна функція не є основною, а реалізовується як наслідок здійснення контролю за додержанням законодавства у визначеній сфері державного управління. Зокрема, це органи державної фінансової інспекції, рибоохорони, лісової охорони та інші [6, с. 282; 7, с. 119].

Остання група – органи охорони Конституції України та державного контролю. Сьогодні у ключових суб'єктів реформування (Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів, МВС (та його окремі структури: Національна поліція, ДСНС, ЛПС, ДМС, Національна гвардія, ДНДЕКЦ, вищі військові навчальні заклади та заклади освіти зі спеціальними умовами навчання)), прокуратура, громадські формування з правоохоронними функціями) існує певний консенсус стосовно універсальних європейських принципів реформування правоохоронних органів: деполітизація, децентралізація, запровадження принципів верховенства права, підзвітності і прозорості, професійності, співпраці з суспільством [6, с. 284; 7, с. 121].

Отже, місце громадських формувань з правоохоронними функціями у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки чітко не позиціонується навіть в умовах особливих правових режимів, у тому числі режиму воєнного стану, і є дискусійним, у тому числі серед науковців-правників.

Література

1. Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: тези доп. круглого столу (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. 228 с. URL: <file:///C:/Users/Andrew/Downloads/sNwH8J3WmsMrEj NmxctWL jLjyxj GuzUK.pdf>.

2. Гончаренко Г.А. Управління сектором безпеки: поняття й сутність. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. Серія: Юридичні науки. Т. 31(70) Ч. 2. № 2, 2020. URL: https://www.juris.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/part_2/10.pdf.

3. Муніципальна варта Ірпінської міської ради: офіційний сайт. URL: <https://www.vartairpin.org/>

4. Смолянюк В. Національна безпека незалежної України: осягнення сутності. Політичні дослідження. 2021. № 1. С. 163-184. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2021/06/smolianiuk_natsionalna.pdf.

5. Пономарьов С.П. Адміністративно-правове забезпечення діяльності сектору безпеки і оборони України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Дніпро,

2018. URL: <https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/auto/25/1.pdf>.

6. Правове регулювання правоохоронної діяльності: навч. посіб. / М.В. Ковалів, С.С. Єсімов, Ю.Р. Лозинський. Львів: ЛьВДУВС, 2018. 323 с.

7. Чорний В.С. Військова організація України: становлення та перспективи розвитку: монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 368 с.

УДК 340.477(043.2)

Рєпіна Є.Ю., здобувачка вищої освіти
другого (магістерського) рівня,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Науковий керівник: Чулінда Л.І., к.ю.н., доцент

ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В АКТАХ ООН

Сьогодні розвиток міжнародних відносин публічного характеру ґрунтується на внутрішній та зовнішній політиці держав, спираючись на принцип верховенства права. Принцип верховенства права не виник раптово та не є надбанням сучасного світу, оскільки зміст та сенс явища вивчався, аналізувався та обговорювався протягом багатьох століть. ООН відіграє найважливішу роль сприяння державам-членам у забезпечення верховенства права. Основні функції щодо координації діяльності установ системи ООН у сфері верховенства права виконує Координаційно-консультативна група з питань верховенства права, очолювана Заступником Генерального секретаря за підтримки Підрозділів з питань верховенства права [1].

Забезпечення верховенства права є невід'ємним елементом роботи із закріплення економічних, соціальних та культурних прав у національних конституціях та законах. Коли права захищені законом або забезпечується інший правовий захист таких прав, верховенство права, у разі недотримання таких прав чи неправомірного використання державних ресурсів, надає правову допомогу.

Аналізуючи діяльність ООН щодо принципу верховенства права, можна дійти висновку, що починаючи з 2008 року відбувається активна розробка проєктів удосконалення розуміння принципу верховенства права. На 65-сесії Генеральної асамблеї ООН була прийнята Резолюція Генерального Секретаря ООН «Укріплення та координація діяльності ООН в сфері верховенства права» [2] та Резолюції, що базувалася на доповіді Шостого комітету ООН, яка безпосередньо присвячувалася верховенству права на міжнародному та національному рівнях [3]. 08.06.2011 р. на 66 сесії Генеральної асамблеї ООН була прийнята